

3η Εισήγηση - Κυριακή, 22/10 2023

Υλικό: Πρώτη ενότητα, Πρώτο Κεφάλαιο, 3.Α.

Απλή, μεμονωμένη ή τυχαία αξιακή μορφή

[Σύμβαση: [χ.ψ] = [αριθμός σελίδας.αριθμός παραγράφου]. Κεφάλαιο με πλάγια είναι το βιβλίο.]

3. Η αξιακή μορφή ή ανταλλακτική αξία

Ο Μαρξ ξεκινά αυτό το υποκεφάλαιο, στέκοντας σε κάποια πράγματα που ξέρουμε ήδη. Αρχικά ότι μία χρηστική αξία είναι εμπόρευμα μόνο επειδή είναι κάτι διπλό: “χρηστικά αντικείμενα και ταυτόχρονα αξιακοί φορείς”. Και κατα δεύτερον ότι το εμπόρευμα, ως αξιακό πράγμα δεν έχει κανένα άτομο φυσική ύλης, τίποτα από για να αντιληφθούμε χειροπιαστά. Η αξιακή του αντικειμενικότητα είναι καθαρά κοινωνική και αρα μπορεί να εμφανιστεί μόνο όταν μόνο στην κοινωνική σχέση εμπορεύματος προς εμπόρευμα. Δηλαδή, η αξιακή φύση του εμπορεύματος εμφανίζεται μπροστά μας μόνο στην στιγμή της ανταλλαγής, την στιγμή που συσχετίζεται με ένα άλλο εμπόρευμα. Πιο πριν ή μετά την ανταλλαγή μπορούμε να διακρίνουμε μόνο τη χρηστική του αξία.

[30.3] «Αυτό που επιδιώκεται εδώ είναι κάτι που η αστική οικονομική επιστήμη ούτε καν έχει αποπειραθεί, δηλαδή να δείξουμε τη γένεση αυτής της χρηματικής μορφής». Σε αυτή την πρόταση αποτυπώνεται η πρόθεση του Μαρξ σε αυτή την ενότητα, καθώς και η ρήξη στην οποία έρχεται με την αστική πολιτική επιστήμη.

Εδώ ο Μαρξ αναλύει την μεθοδολογία με την οποία θα ασχοληθεί με την ανάλυση της αξιακής έκφρασης, ξεκινώντας από την πιο απλή και φτάνοντας μέχρι την χρηματική μορφή. Την πιο εκθαμβωτική. Ωστε να μπορέσει να εμφανίσει το αίνιγμα του χρήματος. Μέχρι τον Μαρξ η κλασική πολιτική επιστήμη αντιλαμβάνεται την χρηματική μορφή ως κάτι δεδομένο, ως μία φυσική και πρακτική επιλογή του ανθρώπου καθώς άρχισε να ανταλλάζει αγαθά. Ο Μαρξ έρχεται σε ρήξη με αυτή την αντίληψη θέτοντας ότι την απλή αξιακή μορφή μέχρι και την χρηματική μορφή έχουμε να κάνουμε με μία κοινωνική μορφή, η οποία δεν προκύπτει διυστορικά αλλά στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής.

Και ξεκινά με την ανάλυση της απλής αξιακής μορφής:

[31.1] “Το μυστικό κάθε αξιακής μορφής κρύβεται σ’ αυτήν την απλή αξιακή μορφή”. Εδώ τονίζεται ξανά ότι στην απλή αξιακή μορφή μπορούμε να βρούμε το μυστικό της αξίας, το αίνιγμα του χρήματος (Συστημική Μέθοδος). Εξαρχής ο Μαρξ ακόμα και την απλούστερη μορφή την αντιλαμβάνεται ως

καπιταλιστική και όχι ως μία ιστορική εξέλιξη της ανταλλαγής, όπου στο τέλος με την εισαγωγή του χρήματος μπαίνουμε στην ιστορική περίοδο του καπιταλισμού (Ιστορική Μέθοδος).

A) Απλή, μεμονωμένη ή τυχαία αξιακή μορφή

1. Οι δύο πόλοι της αξιακής έκφρασης

[31.2] Υπάρχει εδώ ένας διαχωρισμός των δύο εμπορευμάτων της ισότητας σε «ενεργητικό» και «παθητικό». Στην πραγματικότητα το σύμβολο του ίσον είναι παραπλανητικό, και δεν πρόκειται για ισότητα με την μαθηματική έννοια.

[31.3] «Η σχετική αξιακή μορφή και η μορφή του ισοδυνάμου αποτελούν αλληλοεπενεχόμενες, αμοιβαία εξαρτημένες, αδιαχώριστες στιγμές, ταυτόχρονα όμως αποτελούν αλληλοαποκλειόμενα ή αντιτιθέμενα άκρα, δηλαδή πόλους της ίδιας της αξιακής έκφρασης.»

2. Η σχετική αξιακή μορφή

α) Περιεχόμενο της σχετικής αξιακής μορφής

Τα δύο εμπορεύματα στην έκφραση της απλής αξιακής μορφής εξομοιώνονται επειδή αποτελούν και τα δύο πηγμένα εργασίας¹, ωστόσο δεν επιτελούν τον ίδιο ρόλο στην έκφραση². Επομένως, από τη στιγμή που δεν ισχύει η αντιμεταθετική ιδιότητα, η εν λόγω έκφραση δεν αποτελεί μαθηματική ισότητα.

Στα δεξιά της έκφρασης, το εμπόρευμα Β υπάρχει ως χρηστική αξία, ενώ στα αριστερά το εμπόρευμα Α υπάρχει ως αξία. Το εμπόρευμα Β, δηλαδή, χρησιμοποιείται ως υλική μορφή (χρηστική αξία) για να εκφράσει την αξία Α, η οποία δεν υπάρχει σε υλική μορφή (δεν μπορούμε να την δούμε με τα μάτια μας, ή να την ακουμπήσουμε με τα χέρια μας).

[34.2] «η αξία ενός εμπορεύματος στη χρηστική αξία του άλλου». Σε αυτή τη φράση περιέχεται η ουσία της σχετικής αξιακής μορφής.

[35.1] «Το σώμα του εμπορεύματος Β καθίσταται αξιακός καθρέπτης του εμπορεύματος Α»

Αυτή η ποιοτική πλευρά της σχέσης την περιγράφει καλύτερα ο Μαρξ στο κομμάτι που αναλύει της μορφής ισοδυνάμου

¹ «η εργασία που είναι εμπνημένη σ' αυτό εξομοιώνεται με την εργασία που είναι εμπνημένη στο άλλο», [33.2]

² «Τα δύο εμπορεύματα όμως που έχουν εξομοιωθεί ποιοτικά δεν διαδραματίζουν τον ίδιο ρόλο [...]» [32.4]

β) Ποσοτική προσδιοριστικότητα της σχετικής αξιακής μορφής

Η *σχετική αξία* δεν ορίζεται για ένα εμπόρευμα μόνο του. Υπάρχει μόνο στα πλαίσια της σχέσης ενός εμπορεύματος με ένα άλλο. Αντιθέτως, η *αξία* μπορεί οριστεί για ένα συγκεκριμένο εμπόρευμα (λινό υφάσμα). Το μόνο πρόβλημα είναι ότι η αξίαTM δεν είναι κάτι χειροπιαστό, που σημαίνει ότι δεν μπορούμε να εξηγήσουμε σε κάποιο άτομο ποιο είναι το μέγεθος της, κοιτώντας μόνο το εμπόρευμα. Για να λύσουμε το πρόβλημα αυτό, δανειζόμαστε την χρηστική αξία ενός άλλου εμπορεύματος (σακάκι), η οποία είναι χειροπιαστή, και έτσι, με βάση αυτή, μπορούμε να εξηγήσουμε ποια είναι η αξία του πρώτου εμπορεύματος, σε σύγκριση με το δεύτερο.

Στην συνέχεια ο Μαρξ παραθέτει κάποιες περιπτώσεις για να μας εξηγήσει ότι η σχετική αξία ενός εμπορεύματος σε σύγκριση με ένα άλλο, δεν είναι ούτε σταθερή, ούτε και ανάλογη με την αξία ενός εμπορεύματος.

1. Η αξία του λινού υφάσματος μεταβάλλεται, ενώ η αξία του σακακιού παραμένει σταθερή.
2. Η αξία του λινού υφάσματος παραμένει σταθερή, ενώ μεταβάλλεται η αξία του σακακιού.
3. Τα αναγκαία ποσά εργασίας για την παραγωγή λινού υφάσματος και σακακιού μεταβάλλονται ταυτόχρονα προς την ίδια κατεύθυνση και στην ίδια αναλογία.
4. Οι αναγκαίοι εργάσιμοι χρόνοι για την παραγωγή αντιστοίχως του λινού υφάσματος και του σακακιού, και συνεπώς οι αξίες τους, μεταβάλλονται ταυτόχρονα στην ίδια κατεύθυνση, αλλά σε διαφορετικό βαθμό, ή σε αντίθετη κατεύθυνση κ.λπ.

Περίπτωση	Αξία λινού υφάσματος (ή αναγκαίος εργάσιμος χρόνος εργασίας για την παραγωγή του)	Αξία σακακιού (ή αναγκαίος εργάσιμος χρόνος εργασίας για την παραγωγή του)	Σχετική αξία του λινού υφάσματος σε σχέση με το σακάκι
1	↑	—	↑
1	↓	—	↓
2	—	↑	↓
2	—	↓	↑
3	↑	↑	—
3	↓	↓	—
4	↑↑	↑	↑
4	↑	↓	↑↑
4	↓	↑	↓↓

3. Η μορφή ισοδυνάμου

Στην σχέση $20 \text{ πήχεις λινό υφάσμα} = 1 \text{ σακάκι}$, το σακάκι διαδραματίζει τον παθητικό ρόλο της μορφής ισοδυνάμου. Αρχικά θα εξετάσουμε το ισοδύναμο ως προς την ποσοτική πλευρά του. Το αξιακό μέγεθος του σακακιού δεν εκφράζει αξιακό μέγεθος, αλλά αποτελεί ένα συγκεκριμένο ποσό ενός πράγματος, στην περίπτωση μας $y=1$, για να προσδιορίσει την αναλογία μεταξύ του λινού υφάσματος και του σακακιού, όταν το αξιακό μέγεθος του λινού υφάσματος είναι δεδομένο. Επομένως, το $y=1$ δεν μπορεί να εκφράσει το αξιακό μέγεθος του ισοδυνάμου (των σακακιών). Αυτό το απλό γεγονός έκανε πολλούς οικονομολόγους (ο Μαρξ αναφέρεται στον Bailey) να αντιλαμβάνονται τη μορφή ισοδυνάμου μόνο ως μία ποσοτική σχέση. Στέκονταν στην ποσοτική αναλογία που δημιουργούνταν μεταξύ των δύο εμπορευμάτων και όχι σε μία ποιοτική πλευρά, καθώς το ισοδύναμο παίρνει την μορφή ενός ποσού και ενός πράγματος.

Ενώ, ο Μαρξ σημειώνει:

[38.3] “η μορφή ισοδυνάμου ενός εμπορεύματος δεν περιέχει κανένα ποσοτικό αξιακό προσδιορισμό”, αλλά “η χρηστική αξία σακάκι ισχύει απέναντι στο λινό ύφασμα ως αξιακό σώμα”. Αυτή η λειτουργία του ισοδυνάμου δημιουργεί τις παρακάτω ιδιομορφίες.

Οι ιδιομορφίες της μορφής ισοδυνάμου:

- 1) «Η χρηστική αξία γίνεται μορφή εμφάνισης του αντίθετου της, της αξίας» [38.1].
- 2) «Η συγκεκριμένη εργασία γίνεται μορφή εμφάνισης του αντίθετου της, της αφηρημένης εργασίας» [40.2].
- 3) «Η ιδιωτική εργασία, γίνεται μορφή του αντίθετου της, καθίσταται εργασία με άμεση κοινωνική μορφή» [40.3].

Συγκεκριμένα στο Παράρτημα 2 ο Μαρξ επεξηγεί αρκετά κατατοπιστικά τις ιδιομορφίες της μορφής ισοδυνάμου:

[809.2] “Αλλιώς έχει το πράγμα με την αξιακή μορφή, η οποία υπάρχει μόνο στη σχέση εμπορεύματος με εμπόρευμα. Η χρηστική αξία ή το εμπορευματικό σώμα παίζει ένα νέο ρόλο. Γίνεται μορφή εμφάνισης της εμπορευματικής αξίας, δηλαδή του ίδιου του αντίθετού του. Επίσης, η συγκεκριμένη χρήσιμη εργασία που περιέχεται στη χρηστική αξία μετατρέπεται στο αντίθετο της, σε απλή μορφή πραγματοποίησης αφηρημένης ανθρώπινης εργασίας. Αντί να διαχωριστούν, οι αντιθετικοί προσδιορισμοί του εμπορεύματος αντανakλώνται μεταξύ τους.”

Εδώ αποκαλύπτεται ένα κομβικό σημείο στην κατανόηση της αξιακής μορφής. Η αξιακή μορφή εμφανίζεται απτά μόνο στην σχέση ενός εμπορεύματος με ένα άλλο, είναι κοινωνική μορφή. Την χρηστική αξία των εμπορευμάτων μπορούμε να την διακρίνουμε κάθε φορά με έναν υλικό τρόπο, αλλά την αξία μπορούμε την εκφράσουμε μόνο αφαιρετικά, δεν έχει μία απτή αποτύπωση στο σώμα του εμπορεύματος. Αυτή εμφανίζεται μόνο στην ανταλλαγή. Τότε το εμπόρευμα που παίζει το ρόλο της σχετικής αξιακής μορφής χρησιμοποιεί τη μορφή ισοδυνάμου για να εκφράσει την αξία του. Για να μπορέσει να εμφανιστεί η αξιακή μορφή του εμπορεύματος θα πρέπει να χρησιμοποιήσει μία φυσική μορφή. Όμως, δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει την δικιά του, καθώς η χρηστική του αξία και η αξία του είναι δύο τελείως διαχωρισμένοι πόλοι, τα δύο άκρα του. Για να εμφανιστεί η αξιακή μορφή του, το κάνει μέσα από μία παράκαμψη, χρησιμοποιώντας στιγμιαία την χρηστική αξία ενός άλλου εμπορεύματος, αυτή του ισοδυνάμου.

Αντίστοιχο σχήμα έχουμε και στο επίπεδο της εργασίας. Το λινό ύφασμα, δεν μπορεί να συσχετιστεί με την συγκεκριμένη εργασία του για εκφραστεί την αφηρημένη εργασία που είναι εμπιγμένη σε αυτό, αλλά χρησιμοποιεί την συγκεκριμένη εργασία που είναι εμπιγμένη στο σακάκι, δηλαδή την ραπτική.

Για να επιστρέψουμε στη σχέση 20 πήχεις λινό ύφασμα= ένα σακάκι. Το λινό ύφασμα εκφράζει την αξία του σε σακάκια. Παίρνει την μορφή του σακακιού. Η αξία του εκφράζεται σε σακάκια. Ένας πήχης λινό ύφασμα δεν είναι απλά 1/20 σκέτο, αλλά είναι ένα 1/20 σακάκι. Μέχρι των Μαρξ, οι οικονομολόγοι στέκονται μόνο στην ποσοτική πλευρά της σχέσης: x Εμπόρευμα A = y Εμπόρευμα B. Στέκονταν μόνο στο αξιακό μέγεθος των εμπορευμάτων, το οποίο καθορίζεται από τον κοινωνικά αναγκαίο χρόνο εργασίας και όχι στην ποιοτική πλευρά τους. Εκεί εκφράζεται το μυστικό της αξιακής μορφής και κατ' επέκταση του χρήματος.

Ποιο είναι αυτό το μυστικό? Τι συμπεράσματα βγάζουμε για την σχέση μεταξύ εμπορευμάτων, όταν συνδέονται κοινωνικά στην ανταλλαγή?

4. Το όλον της απλής αξιακής μορφής

Σε αυτή την υποενότητα συναντάμε μία καλή σύνοψη της απλής αξιακής έκφρασης.

[43.1] “Η διεξοδική εξέταση της αξιακής έκφρασης του Εμπορεύματος A που περιέχεται στην αξιακή έκφραση προς το εμπόρευμα B έδειξε ότι εντός αυτής της έκφρασης η φυσική μορφή του εμπορεύματος A ισχύει μόνο ως μορφή χρηστικής αξίας και η φυσική μορφή του εμπορεύματος B ισχύει μόνο ως αξιακή μορφή. Η εσωτερική αντίθεση χρηστικής αξίας και αξίας που είναι κρυμμένη στο εμπόρευμα παρασταίνεται μέσω μίας εξωτερικής αντίθεσης, δηλαδή μέσω της σχέσης δύο εμπορευμάτων όπου το ένα εμπόρευμα, του οποίου η αξία πρόκειται να εκφραστεί, ισχύει άμεσα μόνο ως χρηστική αξία, ενώ αντιθέτως το άλλο εμπόρευμα, στο οποίο θα εκφραστεί αξία, ισχύει άμεσα μόνο ως ανταλλακτική αξία. Η απλή αξιακή μορφή ενός εμπορεύματος είναι λοιπόν η απλή μορφή εμφάνισης της αντίθεσης που περιέχεται στο ίδιο μεταξύ χρηστικής αξίας και αξίας.”

Συγκεκριμένα, ο Μηλιός γράφει για την απλή αξιακή μορφή ότι υπάρχει μόνο ένα εμπόρευμα, αυτό που καταλαμβάνει την θέση της σχετικής αξιακής μορφής. Το ισοδύναμο παίζει το ρόλο του μετρητή αξίας, η αξία του δεν εκδηλώνεται στον κόσμο της απτής πραγματικότητας των μορφών εμφάνισης.

Επιστρέφοντας στη σχέση: x Εμπόρευμα A = y Εμπόρευμα B σε αυτή τη σχέση πάμε να δούμε το κάθε στοιχείο τι ρόλο εκφράζει.

x : αξιακό μέγεθος του Εμπορεύματος A

Εμπόρευμα A: το εμπόρευμα A, το οποίο εκφράζεται η αξία του

y : το αξιακό μέτρο, καθορίζει την αναλογία μεταξύ του Εμπορεύματος A και Εμπορεύματος B

Εμπόρευμα B: Το αξιακό σώμα του Εμπορεύματος A, εκεί αντανakλάται η αξία του εμπορεύματος A

Έλλειψη της απλής αξιακής μορφής

Στην απλή αξιακή έκφραση το Εμπόρευμα Α εκφράζει την χρηστική του αξία και την αξία του σε σχέση με ένα άλλο εμπόρευμα, μόνο το συγκεκριμένο, μεμονωμένο εμπόρευμα. Όμως παρασταίνεται [43.4] “η ποιοτική ομοιότητά του και η ποσοτική αναλογικότητά του με όλα τα αλλά εμπορεύματα”. Έτσι στην επόμενη ενότητα θα πάμε σε μία πληρέστερη αξιακή μορφή, την ολική ή εκδιπλωμένη αξιακή μορφή.

Συμπερασματικά

Τι συμπεραίνουμε από την ανάλυση της απλής αξιακής μορφής?

- Η αξία, είναι κοινωνική μορφή, γίνεται απτή, εμφανίζεται στιγμιαία κατά την διαδικασία της ανταλλαγής (αλλά ενυπάρχει, δημιουργείται κατά την διαδικασία παραγωγής). Δεν αποτελεί διστορικό γνώρισμα των προϊόντων. Μόνο στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής ενυπάρχει στα προϊόντα η αξία. Τα αγαθά είναι εμπορεύματα.
- Η αξία είναι σχέση, εμφανίζεται στο εμπόρευμα μόνο όταν συσχετίζεται με ένα άλλο εμπόρευμα. Το εμπόρευμα ως απομονωμένο δεν μπορεί να εμφανίσει την αξία του, καθώς η αξία είναι κάτι κοινωνικό.
- Η κάθε ιδιωτική εργασία, επικοινωνεί με τις υπόλοιπες συγκεκριμένες εργασίες κατά την διαδικασία ανταλλαγής. Εκεί εμφανίζονται ως όμοια αφηρημένη εργασία. Εκεί οι διάφορες συγκεκριμένες εργασίες μέσω της ανταλλαγής εμπορευμάτων γίνεται κοινωνική, σε αυτό το σημείο επικοινωνούν, οι καταμερισμένες ανθρώπινες δραστηριότητες, ως αφηρημένες εργασίες.